

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Aurora Artetxe Larrañaga

*Azkoitia,
Gipuzkoa
(1927-2024)*

Aurkibidea

Biografia

Azkoitian jaioa 1927an. Aita Itsasaga ("Etxesa") baserrikoa zuen eta ama Urrategi auzoko Azalgorretakoa. Ahizpa nagusiak bi urte eta berak zazpi hilabete zituztela, ama hil zitzaien. Ahizpa Azalgorreta baserrian hazi zuten eta bera Urrategin. Irizarretxetxo baserrian ibili zen eskolan, bertako alabarekin. Gero, pare bat urtez kalean jarraitu zuen, Genara maistrarekin. Urrategiko auzo-eskolako maistra lanean ere jardun zuen bolada batez. Urrategira bertara ezkondu zen eta bost seme-alaba izan zituen. Garai bateko hainbat kontu kontatu zizkigun, bere lehengusina [Pilar Larrañaga](#)rekin batera.

Zintak

AZK-066

- **Proiektua:** Azkoitiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Agirrebeña, Aintzane
- **Data:** 2020-03-09
- **Iraupena:** 86 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Agirrebeña, Aintzane

Pasarteak

1. Umetako lanak baserrian; itulan

- **Erref:** AZK-066/004
- **Iraupena:** 0:01:06. **Hasi:** 00:05:42. **Bukatu:** 00:06:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Umetan baserrian egiten zituzten lanak: behiak zaindu eta itulan egin. Itulan egitea zer izaten zen. Pixka bat koskortutakoan, baratzeko lanak ere bai.

2. Urrategiko eskolak: Irizarretxetxon eta elizpean

- **Erref:** AZK-066/005
- **Iraupena:** 0:02:32. **Hasi:** 00:06:48. **Bukatu:** 00:09:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Sei urte ingururekin hasi zen eskolan Aurora, auzoko Irizarretxetxo baserrian. Bertako alaba izaten zuten irakasle. Gerraostean Urrategin bertan egon zen auzo-eskola, elizaren goiko aldean, eta hantxe ibili zen Pilar. Bere bi izeko izan zituen maistra hasieran: Kontxa eta Manuela. Gerora, Aurora hasi zen auzoko maistra moduan.

3. Plaza Berriko Genara Aranbarriren eskolan

- **Erref:** AZK-066/006
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:09:20. **Bukatu:** 00:11:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Auzoko eskolan urte batzuk egin eta gero kalera joan ziren biak, eskola gehiago ikastera. Plaza Berrian eskolak ematen zituen Genara Aranbarri maistrarekin ibili ziren. Irakasle ona zen. Haren ahizpa Juanitak organoa jotzen irakasten zuen.

4. Eskolan eraztuna, gaztelaniaz ikastearren

- **Erref:** AZK-066/010
- **Iraupena:** 0:00:51. **Hasi:** 00:14:22. **Bukatu:** 00:15:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Eskolan euskaraz hitz egiten zuten gerra aurretik. Gerraostean, eraztuna izaten zuten, euskaraz egiten zuenari pasatzeko. Eguna bukatzean eraztuna zeukanak, zigorren bat izaten zuen. Gaztelaniaz ikastearren izaten zen. Gerraostean maistra erdaldunak etorri ziren auzoko eskoletara ere.

5. Gerraostean kanpotik etorritako maistrak

- **Erref:** AZK-066/012
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:17:13. **Bukatu:** 00:19:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak
- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Gerra aurretik eskolan euskaraz egiten zuten. Gerraostean aldatu zen egoera, kanpoko maistrak etorri zirenean. Urrategi baserrian taberna zegoen eta han egoten ziren apopilo. Pilarrek gogoan du euren etxean ere egon zela bat. Eskola itxi zen arte maistra asko pasatu omen ziren.

6. Josten ere irakasten zieten eskolan

- **Erref:** AZK-066/014
- **Iraupena:** 0:01:35. **Hasi:** 00:19:36. **Bukatu:** 00:21:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

Laburpena:

Eskolan zer ikasten zuten: kristau ikasbidea, irakurtzen eta kontuak ateratzen. Goizez eta arratsaldez joaten ziren. Josten ere irakasten zieten; "eskuko lanak". Eskolan egindako lan batzuk aipatzen dituzte: tapiza, orrazia gordetzeko poltsa, umeentzat jertsea...

7. Oihala erosi eta arropa etxean josi; oihal-dendak

- **Erref:** AZK-066/016
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:21:37. **Bukatu:** 00:24:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Merkataritza, dendak (kokapena)

Laburpena:

Garai batean dendetan ez zen jositako arroparik egoten. Oihala erosi eta etxean josten ziren arropak. Pilarri amak ekartzen omen zizkion oihalak azokatik eta "beti prakak josteko". Oihal-dendak: Sofianekoa, Esperantxanekoa... Non zeuden. Inaxio `Putre´ren dendan barruko arropak eta jositako prakak ere egoten ziren.

8. Gizonezkoen prakak; plantxa

- **Erref:** AZK-066/017
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:24:03. **Bukatu:** 00:25:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Gizonezkoen prakak mahoizkoak izaten ziren. Marradunak ere baziren, dotoreagoak, jaietarako edo. Lisatzeko txarrak omen ziren. Beheko sutan berotzen zuten plantxa eta, ondo garbitzen jardun arren, batzuetan, berarekin berriz arropa zikindu! Lan asko izaten zen lehen. Apurtutako prakak konpontzen jarduten zuten, eta gaur egun apurtutakoak erosten dira!

9. Barruko arropak ere etxean eginak

- **Erref:** AZK-066/018
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:25:50. **Bukatu:** 00:27:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Neskatilatan soinekoekin ibiltzen ziren. Prakarik ez zuten erabiltzen emakumezkoek. Zakuekin egindako soinekoak ikusi izan dituzte, baina erabili ez. Pilarren etxean egon zen neskame batek bazuen zakuzko soinekoa, baina tindatutakoa. Barruko arropak, azpiko gonak eta barruko elastikoak, erosi ere egingo ziren, baina baita etxean egin ere. Bularretakoak ere egiten ziren etxean.

10. Garai bateko andreek buruko zapia eta mantala

- **Erref:** AZK-066/020
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:29:53. **Bukatu:** 00:31:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Aurora hazi zuen amak buruko zapia eta mantala erabiltzen zituen beti. Kalera joateko, gordeta izaten zuen zapi bat. Errezildarra zen izatez, baina Usula baserrian egon zen neskame. Urrategira erromeriara ere mantalarekin joaten omen zen eta, etxeratutakoan, ongi tolestu eta ohe azpian gordetzen zuen, plantxarik ez zuelako. Euren sasoirako jada ez zen erabiltzen buruko zapiarik.

11. Ile-apaindegiak domeketan ere zabalik

- **Erref:** AZK-066/021
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:31:46. **Bukatu:** 00:34:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Orrazkerak

Laburpena:

Euren aurrekoak ez ziren joango, baina eurak 14-15 urtez gero, ile-apaindegira joaten ziren. Permanentea egitea zen orduko moda. Maiatzaren lehenengo domekan kongregaziora parrokiara. Handik bueltan ile-apaindegira. Orduan igandetan ere zabalik egoten ziren. Azkoitiko garai bateko ile-apaindegiak.

12. Erromeriara joateko, bizikleta alokatu

- **Erref:** AZK-066/022
- **Iraupena:** 0:03:34. **Hasi:** 00:34:00. **Bukatu:** 00:37:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Beste toki batzuetara jaietara
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Herria, azpiegitura » Garraioak » Bizikletak eta motorrak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Gaztetako ibilerak

Laburpena:

Aitak emandako paga gorde egiten zuen Aurorak. Gero, bizikleta alokatzen zuen auzoko lagun batekin batera erromerietara (Urrestilara, Aizpurutxora...) joateko. Bizikleta itzuli ostean, oinez Urrategira igo eta hango erromeria ere harrapatzen zuten. Beste erromeria askotara (Martirietara, Elosura, Madariagara...) oinez joaten ziren. Euria zenean, gomazko abarkak erabiltzen zituzten eta eguraldi onarekin, abarketak. Bizikleten alokiarua non zegoen.

13. Urrategi auzoan erromeria igandero

- **Erref:** AZK-066/023
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 00:37:34. **Bukatu:** 00:39:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Urrategi auzoan igandero egiten zen erromeria. Artean erreperiderik ez zegoen eta oinez joaten zen jendea kaletik eta beste auzo batzuetati. Erromeria ederra egiten zen. Hasieran kaletik joaten ziren soinu-jotzaileak; gerora auzokoak ere bai: Kortatxoko Tomas, Eugenio...

14. Gurutzetako erromeriara, baltseoan egitera

- **Erref:** AZK-066/024
- **Iraupena:** 0:01:10. **Hasi:** 00:39:21. **Bukatu:** 00:40:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Azkoitian dantza lotua debekatuta zegoen. Elgoibar aldean, berriz, libre zen. Maiatzean, maiatzeko loreak zirenez, bostak alderako Urrategira joan behar. Gero mendian gora, Gurutzetako erromeriara, baltseoan egitera.

15. Umetan kalean lasai jolasean

- **Erref:** AZK-066/026
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:41:53. **Bukatu:** 00:43:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Iritziak » Antzinako bizimoduari buruzkoak

Laburpena:

Umetako jolasak: ezkutaketan, soka-dantzan, "txintxerriñin"... Kalean klarionarekin marrak egin eta "txintxerriñin" ibiltzen ziren. Balda plaza inguruan ezkutaketan ere bai. Orduan lasai jolas zitekeen kalean, ez zen kotxerik ibiltzen eta.

16. Neskak mutilak baino hobeak pilotan

- **Erref:** AZK-066/029
- **Iraupena:** 0:01:14. **Hasi:** 00:45:09. **Bukatu:** 00:46:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

Urrategin pilotan ere aritzen ziren. Neskak mutilak baino hobeak zirela pilotan diote. Banaka edo binaka jokatzen zituzten partidak.

17. Etxe "onak", argindarra eta ura zutelako

- **Erref:** AZK-066/031
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 00:48:45. **Bukatu:** 00:51:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Berrikuntzak » Argindarra eta ura

Laburpena:

Arropak etxean garbitu eta uraskan astintzen zituzten. Pilarren etxean teilatudun uraska zuten, alde batean arropak astintzeko lekua eta beste aldean ganaduarentzat askak zituena. Ura auzoko 3-4 etxeren artean zuten. Argindarra ere bazuten etxean. Orduan hori ez zen ohikoa etxe guztietan eta Pilarren amak etxe onera joan zela esaten zuen.

18. Etxean ere egiten zen xaboia

- **Erref:** AZK-066/033
- **Iraupena:** 0:01:49. **Hasi:** 00:51:37. **Bukatu:** 00:53:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa garbitzea

Laburpena:

Arropak garbitzeko, xaboi-pastillak egoten ziren. Baina Pilarrek dio etxean ere egiten zela xaboa; harategian seboa erosi eta urarekin eta hauts batekin egosi egin behar izaten zen. Gero, hoztutakoan, zatiak egin.

19. Etxea garbitzeko erabiltzen ziren landareak

- **Erref:** AZK-066/034
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:53:26. **Bukatu:** 00:55:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Flora
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Etxea garbitzeko, udaran, "iluntzixe" batzen zuten. Ganbara garbitzeko, txilarrarekin egiten zituzten erratzak. Pilarrek dio beste landare bat ere ona izaten zela zikinik handienak kentzeko. Logelak "bendiekin" (menda-belarrarekin) garbitzen ziren, usain ona uzteko. Baserrietako emakumeek batu egiten zituzten, kalean saltzeko.

20. Denek ontzi batetik jateko ohitura; eguneroko jakiak

- **Erref:** AZK-066/036
- **Iraupena:** 0:03:06. **Hasi:** 00:55:46. **Bukatu:** 00:58:52
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Aurorak dio ontzi batetik jaten zutela denek euren etxean. Pilarrek ere ezagutu zuen hori, baina ume-umetan. Lurrezko platerak izaten zituzten. Bazkaltzeko, egunero babak. Igandeetan garbantzuak. Afaltzeko, baratxuri-zopa edo, arto sasoiari, artoa edo taloa eta esnea. Postrean sagar edo gaztaina erreak, sasoiaren zenean. Arroz-esnea ere egiten zen. Aurorak umeei ahia egiten zien.

21. Garai bateko lapikoak

- **Erref:** AZK-066/039
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 01:00:59. **Bukatu:** 01:02:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa

Laburpena:

Garai bateko lapikoak nolakoak ziren. Lurrezko lapikoan egindako baratxuri-zopa gozoagoa izaten zela dio Aurorak.

22. Dotrina eta jaunartzea Urrategin

- **Erref:** AZK-066/044

- **Iraupena:** 0:01:52. **Hasi:** 01:04:32. **Bukatu:** 01:06:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Bi jaunartze egiten ziren: txikia zazpi urterekin eta handia 10-11rekin. Ordurako kristau ikasbidea ondo ikasi behar. Apaiza joaten zen Urrategira, dotrina irakastera. Jaunartzea ere bertan egin zuten. Orduko apaizak.

23. Amari ikasitako otoitza

- **Erref:** AZK-066/046
- **Iraupena:** 0:00:21. **Hasi:** 01:07:07. **Bukatu:** 01:07:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizkizunak eta otoitzak

Laburpena:

<p>Amari ikasitako otoitza: "Ama, Santa Ines, bart egin dut ames..."</p>

24. Altzibarko komentuko "Niño de praga"

- **Erref:** AZK-066/048
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 01:07:54. **Bukatu:** 01:08:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Altzibarko komentuan "niño de praga"ren irudia zegoen. Atzamarrak eraztunez beteta izaten zituen eta otoitz bat egiten omen zion on Primitibo apaizak. Umeen zaindaria zela eta, hango kofradian sartu zituen umeak Aurorak.

25. Haurdun zeudenak Urrategira, San Ramon Nonatori eskaria egitera

- **Erref:** AZK-066/051
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 01:11:41. **Bukatu:** 01:14:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Eraikuntza erlijiosoak

Laburpena:

Haurdun zeuden emakume asko Urrategira joaten ziren, San Ramon Nonatori dena ondo joan zedin eskaria egitera. Garai batean elizako horman zegoen santuaren irudia margotuta. Nolakoa zen azaltzen dute. Horma berriz margotzean, irudia estali zuten. Aurorak pasadizo bat kontaktzen du.

26. Abadea eta Guardia Zibilak etxerik etxe

- **Erref:** AZK-066/053
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 01:16:34. **Bukatu:** 01:17:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Ohiturak eta sinesmenak
- Lanbideak » Polizia

Laburpena:

<p>Abadea etxerik etxe ibiltzen zen soroak bedekintzen eta trukean gero arrautzak eta oilaskoak jasotzen zituen. Guardia Zibilak ere joaten zitzaizkien etxera, firma behar izaten zuten eta, eta haiei ogitartekoak ematen zizkieten.</p>

27. Fraide eta mojak, etxerik etxe, eskean

- **Erref:** AZK-066/054
- **Iraupena:** 0:02:49. **Hasi:** 01:17:50. **Bukatu:** 01:20:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

<p>Arantzazuko fraideak joaten zitzaizkien eskean eta baita mojak ere. Askotan lotsagabe portatzen zirela diote. Adibide batzuk azaltzen dituzte.</p>

28. Gerraostean eskeko asko

- **Erref:** AZK-066/055
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 01:20:39. **Bukatu:** 01:21:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Gerraostean jende asko ibiltzen zen eskean. Aldameneko etxeko ama oso ona omen zen eta etxean eskale asko hartzen zituela kontaktzen du Aurorak.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-04-12

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com